

Development of Ecotourism Management Indicator Components Aligned with Other Effective Area-Based Conservation Measures (OECMs)

Thammasak Songka^{1*} Wisakha Phoochinda²

¹ Social and Environmental Development Division, Academic Service Center, Burapha University

² Graduate School of Environmental Development Administration, National Institute of Development Administration (NIDA)

Research Article

Corresponding E-mail*

thammasak.buu@gmail.com
wisakha.p@nida.ac.th

Article Info

Received 22 Oct 2025

Revised 19 Nov 2025

Accepted 2 Dec 2025

Keywords

Ecotourism management,
 Indicator components,
 OECMs,
 Other Effective Area-Based
 Conservation Measures

Abstract This research aims to synthesize the components of ecotourism management indicators aligned with Other Effective Area-Based Conservation Measures (OECMs). A qualitative documentary research method was employed by collecting and selecting 32 relevant documents, which were analyzed using thematic analysis to identify key indicator issues. The identified indicators were then categorized into components according to the main principles of OECMs.

The results showed that ecotourism management that is in line with OECMs can be broken down into four principles, eleven components, and thirty indicators. These are: (1) the spatial significance of tourism sites (2 components, 5 indicators), (2) sustainable tourism management (3 components, 12 indicators), (3) biodiversity-oriented long-term tourism management (4 components, 10 indicators), and (4) economic and social value (2 components, 3 indicators). The results highlight the crucial role of community and stakeholder participation in effective ecotourism management. The developed indicator components can serve as a foundation for establishing assessment criteria for ecotourism sites toward OECMs recognition. This work contributes to the implementation of the Convention on Biological Diversity (CBD) and the Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, which set the global “30x30 Target” to effectively conserve at least 30% of terrestrial and marine areas by the year 2030.

การพัฒนารูปแบบองค์ประกอบตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับ มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs)

ธรรมศักดิ์ สงกา^{1*} วิสาชา ภูจินดา²

¹ ฝ่ายพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา

² คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารด้วยการเก็บรวบรวมและคัดเลือกเอกสาร จำนวน 32 ฉบับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาร เพื่อระบุประเด็นที่เป็นตัวชี้วัดสำคัญ จากนั้นจัดกลุ่มองค์ประกอบจากตัวชี้วัดภายใต้หลักการของมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs)

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) สามารถอธิบายภายใต้ 4 หลักการ 11 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด ซึ่งได้แก่ (1) หลักการความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 5 ตัวชี้วัด (2) หลักการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด (3) หลักการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 10 ตัวชี้วัด (4) หลักการเชิงคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 3 ตัวชี้วัด โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีประสิทธิภาพ และควรนำไปเป็นแนวทางพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเกณฑ์การประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการรับรองเป็นพื้นที่มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อตกลงอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและการประกอบการดำเนินงานคุณหมิงมอนหรือล่าวด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของโลก ที่ได้กำหนด "เป้าหมาย 30x30" สำหรับอนุรักษ์พื้นที่บนบกและพื้นที่ทางทะเลอย่างน้อยร้อยละ 30 ภายในปี 2030 อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, องค์ประกอบตัวชี้วัด, OECMs, มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ กำลังคุกคามความเป็นอยู่ของผู้คนในปัจจุบันและอนาคต (WWF, 2022) นานาประเทศพยายามร่วมมือกันลดผลกระทบจากภัยคุกคามดังกล่าว ผ่านอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (The Convention on Biological Diversity: CBD) และกำหนด "เป้าหมาย 30x30" เพื่ออนุรักษ์พื้นที่บนบก น้ำจืด และพื้นที่ทางทะเลอย่างน้อยร้อยละ 30 ภายในปี 2030 (Jonas, Wood, & Woodley, 2024) หากพิจารณาถึงการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

ถือว่ายังคงมีความท้าทายเป็นอย่างมาก เนื่องจากแต่ละประเทศต้องเพิ่มพื้นที่คุ้มครองและพื้นที่อนุรักษ์ที่มีคุณลักษณะที่เป็นตัวแทนสำคัญของระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตผ่านการดำเนินงานและการบริหารจัดการของพื้นที่คุ้มครอง (Protected Areas: PAs) และพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง (Other Effective Area-Based Conservation Measures : OECMs) (Alves-Pinto et al., 2021) ซึ่งต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม (Effectively and Equitably Managed), มีความเป็นตัวแทนทางนิเวศวิทยา (Ecologically Representative) และมีการเชื่อมโยงกันอย่างดี (Well-Connected) (IUCN-WCPA Task Force on OECMs, 2019)

สำหรับประเทศไทย การเพิ่มขอบเขตพื้นที่คุ้มครอง (PAs) เช่น การประกาศเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้เกิดปัญหาข้อพิพาทจากผู้ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเขตพื้นที่ทับซ้อนที่ทำกินของประชาชน ปัญหาความไม่ชัดเจนของแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชน นำไปสู่การโต้แย้ง การร้องเรียนและการฟ้องร้องดำเนินคดี (Office of the Ombudsman, 2021) **สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน** ดังนั้นพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ถือเป็นเครื่องมือสำหรับการบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ ด้วยการบริหารจัดการพื้นที่นั้นให้อำนวยต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว อีกทั้งช่วยส่งเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยพื้นที่ดังกล่าวจะต้องเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่นอกพื้นที่คุ้มครอง (PAs) (Seub Nakhasathien Foundation, 2024) **มูลนิธิสืบนาคะเสถียร**

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) นับว่ามีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากแนวคิดนี้มีพื้นฐานมาจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ธรรมชาติและวิธีการปกป้องและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Xaba et al., 2024) และมุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก อีกทั้งคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อการวางแผน พัฒนา และจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ (Sitompul, 2024) เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สำคัญของพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ที่ระบุว่าต้องมีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกและยั่งยืนในระยะยาวสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ เศรษฐกิจสังคม และปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ต่อชุมชนท้องถิ่น (Jonas, Wood, & Woodley, 2024) ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) จึงเป็นอีกโอกาสหนึ่งในการเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ตามเป้าหมาย 30x30 ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอีกหนึ่งภาคส่วนที่มีอัตราการเติบโตสูงและคาดการณ์ว่าจะมีอัตราการเติบโตถึงร้อยละ 20 ต่อปี (Chutipongdech, Ploychankul & Chumanont, 2021) **ธัญฉม ชูติพงศ์เดช, ชูติมา พลอยจันทร์กุล และชนกสุตา ชุมนันทน์** อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน แต่อุตสาหกรรมนี้ยังคงเผชิญกับความท้าทายสำคัญจากผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศ (Tilavova, Safarova, Alimova, & Bo'ronova, 2024) เช่น การทิ้งขยะในพื้นที่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขีดจำกัด การรบกวนถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ (Devi & George, 2024) นอกจากนี้ การขาดกลไกการบริหารจัดการแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและหน่วยงานด้านการ

อนุรักษ์ ทำให้การจัดการพื้นที่ซ้ำซ้อนและไม่เกิดประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ (Stolton, Dudley, & Hockings, 2021) รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนขาดแรงสนับสนุนและความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการใช้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ (Office of Community-based Tourism, 2021) เพราะฉะนั้น การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง

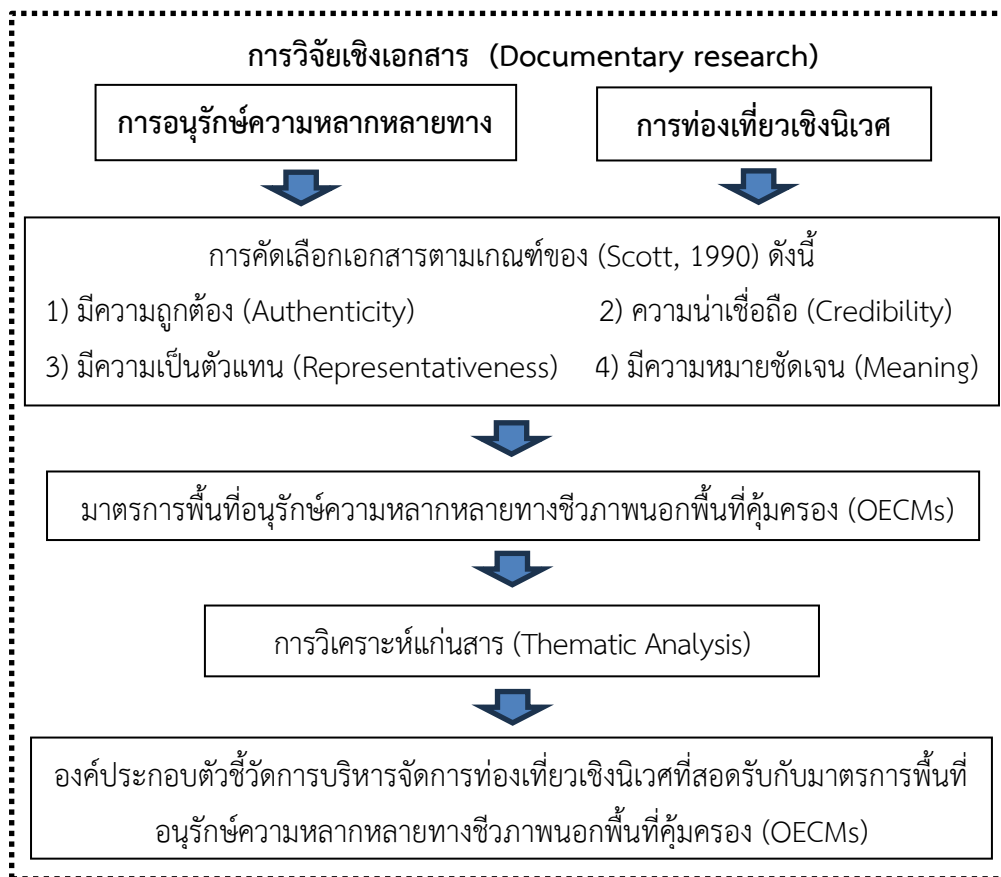
ปัจจุบัน การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อสนับสนุนพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ในประเทศไทยยังมีอยู่ไม่มากและยังเป็นประเด็นใหม่สำหรับภาคประชาชน ดังนั้น หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ถึงแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567 กองจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการประกาศนโยบายและจัดทำหลักเกณฑ์พื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครองที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย แต่การพิจารณาในมิติด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ยังไม่มีการศึกษาถึงแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ทางธรรมชาติ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาองค์ประกอบตัวชี้วัดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจให้กับภาคธุรกิจการท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยว สามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นำไปสู่การสร้างสมดุลระหว่างรายได้จากการท่องเที่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงเป็นการส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ควบคู่กับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนสนับสนุน "เป้าหมาย 30x30" ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบตัวชี้วัดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs)

ระเบียบวิธีวิจัย

การพัฒนาองค์ประกอบตัวชี้วัดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ดังกรอบแนวคิดแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสารที่อยู่ในหน่วยงานและฐานข้อมูลทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ ตัวอย่างเช่น องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature: IUCN) สภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Council: GSTC) สภาการจัดการการใช้ประโยชน์จากผู้มาเยือน (The Interagency Visitor Use Management Council) องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล (World Wide Fund for Nature: WWF) และการคัดเลือกเอกสารพิจารณาจากหลักการตามมาตรฐานของ (Scott, 1990) ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์สำหรับคัดเลือก 4 ประการ คือ 1) การตรวจสอบข้อเท็จจริงของเอกสาร (Authenticity) 2) การตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) 3) การพิจารณาความเป็นตัวแทนของเอกสาร (Representativeness) และ 4) พิจารณาการสื่อความหมายที่ชัดเจนและมีนัยสำคัญ (Meaning) ซึ่งประกอบไปด้วย จำนวน 32 ฉบับ สามารถแบ่งหมวดหมู่ของเอกสารได้ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) จำนวน 5 ฉบับ
2. เอกสารเกี่ยวข้องกับเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำนวน 5 ฉบับ
3. เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ จำนวน 19 ฉบับ
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 3 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์แก่นสาร (Thematic Analysis) จากเอกสารที่ได้จากการคัดเลือก ซึ่งประกอบไปด้วย 6 ขั้นตอน (Joungtrakul, Bunsin, Udanont & Someran 2024) **จำเนียร จวงตระกูล, อรพินท์ บุญสิน, จารุ ภัฏญา อุดานนท์ และลัดดาวัลย์ สำราญ** ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดข้อความอ้างอิงจากเอกสาร (statements/quotations) ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดคำสำคัญ (keywords) ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดรหัส (codes) ขั้นตอนที่ 4 การระบุหรือการกำหนดแก่นสาร (themes) ขั้นตอนที่ 5 การตีความหมายและการสร้างมโนทัศน์ (interpretation and conceptualization) ขั้นตอนที่ 6 การสร้างกรอบมโนทัศน์ (conceptual framework development) เพื่อระบุประเด็นที่เป็นตัวชี้วัดสำคัญ รวมถึงแจกแจงความถี่ของตัวชี้วัด จากนั้นจัดกลุ่มหมวดหมู่ขององค์ประกอบจากตัวชี้วัดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์แก่นสาร (Thematic Analysis) จากเอกสารที่ได้จากการคัดเลือก เพื่อระบุประเด็นที่เป็นตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ปรากฏว่ามีตัวชี้วัด จำนวน 30 ตัวชี้วัด ซึ่งสามารถแจกแจงความถี่ของตัวชี้วัดจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปและแจกแจงความถี่ของตัวชี้วัด

ประเด็นตัวชี้วัด	จำนวนเอกสาร
1. การมีส่วนร่วมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม	32
2. การวางแผน กำหนดเป้าหมายและออกแบบพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อระบบนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ	24
3. ความร่วมมือและการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลายภาคส่วน (รัฐ เอกชน องค์กรอิสระ NGOs)	23
4. ผู้จัดการพื้นที่ บุคลากร ชุมชน เยาวชนในพื้นที่ มีความรู้ด้านชีววิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงได้รับการอบรมและพัฒนาต่อเนื่อง	22
5. การจัดการควบคุมปริมาณของผู้เยี่ยมชมตามศักยภาพการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบในพื้นที่เปราะบางทางธรรมชาติ	20
6. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เหมาะสมกับระบบนิเวศและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น	20
7. การเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน การวิจัยและรายงานผลทางนิเวศวิทยา	19
8. การสร้างรายได้และการจัดสรรรายได้อย่างเป็นธรรมให้ชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น	19
9. นโยบาย แผนงาน กฎหมายและข้อตกลงที่มีผลต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และความยั่งยืน	18
10. ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่กับวิถีทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบ	17

ประเด็นตัวชี้วัด	จำนวน เอกสาร
11. สิ่งมีชีวิตในพื้นที่ (พืชและสัตว์) ระบบนิเวศ ภูมิโนเวศมีความโดดเด่น สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวและการเรียนรู้	16
12. กิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างประสบการณ์ความตระหนักและการอนุรักษ์ส่งเสริมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	16
13. การสื่อสารข้อมูล ประชาสัมพันธ์ และการตลาดอย่างรับผิดชอบกับนักท่องเที่ยวคุณภาพ	16
14. สิทธิที่ดินตามกฎหมาย ซึ่งกำหนดขอบเขตของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจน	15
15. การวางแผนควบคุมการใช้พื้นที่เพื่อปกป้องพื้นที่ที่มีความเปราะบางจากผลกระทบของการท่องเที่ยว	15
16. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้การบริการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม คำนึงถึงความปลอดภัยและความยั่งยืน	14
17. โครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ	13
18. การสร้างอาชีพและงานที่มีคุณค่า ส่งเสริมธุรกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น	13
19. การปกป้อง คุ่มครอง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ลดภัยคุกคามระบบนิเวศ ถิ่นที่อยู่อาศัยและชนิดพันธุ์ต่าง ๆ	13
20. การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และการบริหารจัดการพื้นที่	12
21. สิทธิประโยชน์ทางภาษี แรงจูงใจ แหล่งทุนสนับสนุนที่มั่นคงและยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ และการบริหารจัดการพื้นที่	10
22. ความปลอดภัยของพื้นที่ธรรมชาติในการท่องเที่ยว	9
23. การจัดการของเสีย ขยะ และมลพิษต่างๆ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	9
24. พื้นที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศและสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ	8
25. การจัดการการใช้ทรัพยากร เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	7
26. สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	6
27. การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการภาคธุรกิจเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	5
28. การใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน	5
29. การเก็บข้อมูลทรัพยากรเชิงลึกและจัดทำบัญชีทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ	3
30. การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เหตุการณ์ภัยพิบัติ เหตุการณ์ฉุกเฉินและอุบัติเหตุในพื้นที่	3

จากตารางที่ 1 อธิบายว่าตัวชี้วัดสำคัญ 30 ตัวสำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง

จากนั้นได้นำตัวชี้วัดทั้งหมด จำนวนทั้งสิ้น 30 ตัวชี้วัด มาจัดกลุ่มหมวดหมู่ตามองค์ประกอบตัวชี้วัด การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ นอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMS) ภายใต้ 4 หลักการ ซึ่งได้แก่ 1. หลักการความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว 2. หลักการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3. หลักการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว 4. หลักการเชิงคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ตามลำดับ ดังนี้ ตารางที่ 2 หลักการความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. ความสำคัญของพื้นที่ต่อความหลากหลายทางชีวภาพ	ตัวชี้วัดที่ 24 พื้นที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศและสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวชี้วัดที่ 11 สิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) ระบบนิเวศ ภูมิณีเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่ 10 ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวกับวิถีทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบ
2. ความพร้อมของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	ตัวชี้วัดที่ 14 สิทธิในที่ดินตามกฎหมาย ซึ่งกำหนดขอบเขตของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจน ตัวชี้วัดที่ 22 ความปลอดภัยของพื้นที่ธรรมชาติในการท่องเที่ยว

จากตารางที่ 2 อธิบายว่าหลักการความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 ความสำคัญของพื้นที่ต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 24 พื้นที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศและสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวชี้วัดที่ 11 สิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) ระบบนิเวศ ภูมิณีเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่น สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ 10 ความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวกับวิถีทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบ และ องค์ประกอบที่ 2 ความพร้อมของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 14 สิทธิในที่ดินตามกฎหมาย ซึ่งกำหนดขอบเขตของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจน และตัวชี้วัดที่ 22 ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ

ตารางที่ 3 หลักการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. การบริหารจัดการองค์กร	ตัวชี้วัดที่ 9 นโยบาย แผนงาน กฎหมายและข้อตกลงที่มีผลต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่ 17 โครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ตัวชี้วัดที่ 2 การวางแผน กำหนดเป้าหมายและออกแบบพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อระบบนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ

	ตัวชี้วัดที่ 4 ผู้จัดการพื้นที่ บุคลากร ชุมชน เยาวชนในพื้นที่ที่มีความรู้ด้านชีววิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและทักษะในการจัดการท่องเที่ยว เทคโนโลยีที่ทันสมัย และได้รับการอบรมและพัฒนาต่อเนื่อง
2. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	ตัวชี้วัดที่ 16 การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความสะอาดเพื่อการบริการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ปลอดภัย คำนึงถึงความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่ 25 การจัดการการใช้ทรัพยากร เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 23 การจัดการของเสีย ขยะ และมลพิษต่างๆ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 28 การใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่ 30 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เหตุการณ์ภัยพิบัติ เหตุการณ์ฉุกเฉินและอุบัติเหตุในพื้นที่
3. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ตัวชี้วัดที่ 1 การมีส่วนร่วมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ตัวชี้วัดที่ 3 ความร่วมมือและการได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน (รัฐ เอกชน องค์กรอิสระ NGOs) ตัวชี้วัดที่ 27 การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการภาคธุรกิจเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จากตารางที่ 3 อธิบายว่าหลักการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการองค์กร ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 9 นโยบาย แผนงาน กฎหมายและข้อตกลงที่มีผลต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่ 17 โครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ตัวชี้วัดที่ 2 การวางแผน กำหนดเป้าหมายและออกแบบพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อระบบนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวชี้วัดที่ 4 ผู้จัดการพื้นที่ บุคลากร ชุมชน เยาวชนในพื้นที่มีความรู้ด้านชีววิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและทักษะในการจัดการท่องเที่ยว เทคโนโลยีที่ทันสมัย และได้รับการอบรมและพัฒนาต่อเนื่อง องค์ประกอบที่ 2 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 16 การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อความสะอาดเพื่อการบริการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ปลอดภัย คำนึงถึงความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่ 25 การจัดการการใช้ทรัพยากร เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 23 การจัดการของเสีย ขยะ และมลพิษต่างๆ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 28 การใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่ 30 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เหตุการณ์ภัยพิบัติ เหตุการณ์ฉุกเฉินและอุบัติเหตุในพื้นที่ และองค์ประกอบที่ 3 ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 1 การมีส่วนร่วมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ตัวชี้วัดที่ 3 ความร่วมมือและการได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน (รัฐ

เอกชน องค์กรอิสระ NGOs) ตัวชี้วัดที่ 27 การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการภาคธุรกิจเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ตารางที่ 4 หลักการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ	ตัวชี้วัดที่ 6 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับระบบนิเวศและสอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น ตัวชี้วัดที่ 5 การจัดการควบคุมปริมาณของผู้เยี่ยมชมตามศักยภาพการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบในพื้นที่เปราะบางทางธรรมชาติ ตัวชี้วัดที่ 15 การวางแผนควบคุมการใช้พื้นที่เพื่อปกป้องพื้นที่ที่มีความเปราะบางจากผลกระทบของการท่องเที่ยว
2. การสร้างกลไกและมาตรการทางการเงินจากการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ	ตัวชี้วัดที่ 20 การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และการบริหารจัดการพื้นที่ ตัวชี้วัดที่ 21 สิทธิประโยชน์ทางภาษี แรงจูงใจ แหล่งทุนสนับสนุนที่มั่นคงและยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ ป่าไม้ และการบริหารจัดการพื้นที่
3. การส่งเสริมการเรียนรู้ การสื่อสารและการตลาดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ	ตัวชี้วัดที่ 12 กิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสร้างประสบการณ์ความตระหนักและการอนุรักษ์ส่งเสริมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 13 การสื่อสารข้อมูล ประชาสัมพันธ์ และการตลาดอย่างรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวคุณภาพ ที่สะท้อนบริบททางธรรมชาติและความยั่งยืนของพื้นที่
4. การป้องกัน ติดตาม และประเมินผลกระทบของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ	ตัวชี้วัดที่ 29 การเก็บข้อมูลทรัพยากรเชิงลึกและจัดทำบัญชีทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ตัวชี้วัดที่ 19 การปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ลดภัยคุกคามระบบนิเวศ ถิ่นที่อยู่อาศัยและชนิดพันธุ์ต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 7 การเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน การวิจัยและรายงานผลทางนิเวศวิทยา

จากตารางที่ 4 อธิบายว่าหลักการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 6 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับระบบนิเวศและสอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสนับสนุนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ตัวชี้วัดที่ 5 การจัดการควบคุมปริมาณของผู้เยี่ยมชมตามศักยภาพการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบในพื้นที่เปราะบางทางธรรมชาติ ตัวชี้วัดที่ 15 การวางแผนควบคุมการใช้พื้นที่

เพื่อปกป้องพื้นที่ที่มีความเปราะบางจากผลกระทบของการท่องเที่ยว องค์ประกอบที่ 2 การสร้างกลไกและมาตรการทางการเงินจากการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 20 การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และการบริหารจัดการพื้นที่ เช่น กองทุนอนุรักษ์ ค่าบริการระบบนิเวศ (PES) ตัวชี้วัดที่ 21 สิทธิประโยชน์ทางภาษี แรงจูงใจ แหล่งทุนสนับสนุนที่มั่นคงและยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ พื้นฟู และการบริหารจัดการพื้นที่ องค์ประกอบที่ 3 การส่งเสริมการเรียนรู้ การสื่อสารและการตลาดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 12 กิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างประสบการณ์ความตระหนักและการอนุรักษ์ ส่งเสริมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 13 การสื่อสารข้อมูล ประชาสัมพันธ์ และการตลาดอย่างรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวคุณภาพ ที่สะท้อนบริบททางธรรมชาติและความยั่งยืนของพื้นที่ และ องค์ประกอบที่ 4 การป้องกัน ติดตามและประเมินผลกระทบของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 29 การเก็บข้อมูลทรัพยากรเชิงลึกและจัดทำบัญชีทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ตัวชี้วัดที่ 19 การปกป้อง คุ่มครอง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ลดภัยคุกคามระบบนิเวศ ถิ่นที่อยู่อาศัยและชนิดพันธุ์ต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดที่ 7 การเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ติดตาม ประเมิน การวิจัย และรายงานผลทางนิเวศวิทยา

ตารางที่ 5 หลักการเชิงคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. คุณค่าทางเศรษฐกิจ	ตัวชี้วัดที่ 8 การสร้างรายได้และการจัดสรรรายได้อย่างเป็นธรรมให้ชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น รวมถึงติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจ
	ตัวชี้วัดที่ 18 การสร้างอาชีพและงานที่มีคุณค่า ส่งเสริมธุรกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น
2. คุณค่าทางสังคม	ตัวชี้วัดที่ 26 สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

จากตารางที่ 5 อธิบายว่าหลักการเชิงคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 8 การสร้างรายได้และการจัดสรรรายได้อย่างเป็นธรรมให้ชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น รวมถึงติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่ 18 การสร้างอาชีพและงานที่มีคุณค่า ส่งเสริมธุรกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 2 คุณค่าทางสังคม ซึ่งสามารถอธิบายได้จากตัวชี้วัดที่ 26 สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

สรุปและอภิปรายผล

องค์ประกอบตัวชี้วัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) สามารถอธิบายภายใต้ 4 หลักการ 11 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด ซึ่งได้แก่ (1) หลักการความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 5 ตัวชี้วัด (2) หลักการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด (3) หลักการ

จัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 10 ตัวชี้วัด (4) หลักการเชิงคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 3 ตัวชี้วัด

สำหรับผลการวิจัยครั้งนี้เกิดจากการบูรณาการระหว่างแนวคิด “การอนุรักษ์” กับ “การท่องเที่ยว” ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผ่านการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับการคัดเลือก เพื่อพัฒนาองค์ประกอบตัวชี้วัดสำหรับการท่องเที่ยวที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้สอดคล้องกับมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) พบว่า ในมิติความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติตามแนวทางของ IUCN OECMs Guidance (Jonas, Wood, & Woodley, 2024) ชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ที่มีชนิดพันธุ์สำคัญต่อระบบนิเวศ (keystone species) หรือพื้นที่อนุรักษ์สัตว์หายาก จะมีคุณค่าทั้งทางนิเวศวิทยาและคุณค่าทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ตัวชี้วัดจากการศึกษาหลายตัวชี้วัดสอดคล้องกับมาตรฐาน Global Sustainable Tourism Council (GSTC) เช่น การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการของเสียและมลพิษต่าง ๆ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการสื่อสารการตลาดอย่างมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยนี้ยังสะท้อนถึงความสำคัญของตัวชี้วัด “ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” ว่าเป็นจุดสำคัญเนื่องจากมีการกล่าวถึงประเด็นทุกเอกสารที่ได้ทำการคัดเลือก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Sitompul, 2024) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อการวางแผน พัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ อีกทั้งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สำคัญของมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง ที่ระบุว่าการบริหารและจัดการพื้นที่ นอกจากผลลัพธ์เชิงบวกและยั่งยืนในระยะยาวสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ต้องสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ เศรษฐกิจสังคม และปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ต่อชุมชนท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย (Jonas, Wood, & Woodley, 2024)

ข้อเสนอแนะ

องค์ประกอบตัวชี้วัดจากการวิจัยในครั้งนี้ ควรเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนา “เกณฑ์บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่มาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกเขตพื้นที่คุ้มครอง” โดยให้นำเกณฑ์ดังกล่าวไปเป็นแนวทางสำหรับบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการรับรองมาตรการพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพนอกพื้นที่คุ้มครอง (OECMs) สามารถนำไปประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย ซึ่งไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ แต่ยังนำไปสู่การสร้างสมดุลระหว่างรายได้จากการท่องเที่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงเป็นการส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ควบคู่กับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการดำเนินการตามข้อตกลงอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและกรอบการดำเนินงาน

คุณหมิงมอนหรือลว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของโลก ที่ได้กำหนด "เป้าหมาย 30x30" เพื่ออนุรักษ์พื้นที่บนบก น้ำจืด และพื้นที่ทางทะเลอย่างน้อยร้อยละ 30 ภายในปี 2030 อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Alves-Pinto, H., Geldmann, J., Jonas, H., Maioli, V., Balmford, A., Latawiec, A. E., Crouzeilles, R., & Strassburg, B. (2021). Opportunities and challenges of other effective area-based conservation measures (OECMs) for biodiversity conservation. *Perspectives in Ecology and Conservation*, 19(3), 115–120. <https://doi.org/10.1016/j.pecon.2021.01.004>
- Chutipongdech, T., Ploychankul, C., & Chumnanont, C. (2021). An analysis of dark green ecotourist demand by using Value Proposition Canvas. *Chulalongkorn Business Review*, 43(1), 22–37. <https://doi.org/10.14456/cbsr.2021.2> (In Thai)
- Devi, S., & George, T. (2024). The impact of eco-tourism on the local economy of Kuruva Dweep, Wayanad: A study of the industry's contribution to GDP and sustainable development. *International Journal for Multidisciplinary Research (IJFMR)*, 6(5), 1–9. <https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i05.28045>
- IUCN-WCPA Task Force on OECMs. (2019). *Recognising and reporting other effective area-based conservation measures*. Gland, Switzerland: IUCN.
- Jonas, H. D., Wood, P., & Woodley, S., Volume Editors. (2024). *Guidance on other effective area-based conservation measures (OECMs)*. IUCN WCPA Good Practice Series, No. 36. Gland, Switzerland: IUCN. <https://doi.org/10.2305/LAAW4624>
- Joungtrakul, J., Bunsin, O., Udanont, J., & Someran, L. (2024). Thematic analysis in qualitative research: A practical guide for novice researchers. *Public Administration Association of Thailand Journal*, 6(2), 15–29. Retrieved from <https://so10.tci-thaijo.org/index.php/paatj/article/view/1177> (In Thai)
- Office of Community-based Tourism. (2021). *Community-based tourism management benchmark guide*. Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (In Thai)
- Office of the Ombudsman. (2021). Ombudsman's recommendations addressing the impact of the 2019 National Park designation. In *Ombudsman's Newsletter* (Year 11, No. 83, February 2021) (In Thai)
- Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Cambridge: Polity Press.

- Seub Nakhasathien Foundation. (2024). *Understanding OECMs in conservation areas outside protected areas: Another tool to increase biodiversity*. Retrieved March 28, 2024, from <https://www.seub.or.th/blogging/knowledge/2024-88/> (In Thai)
- Sitompul, S. S. (2024). Ecotourism as tourist attraction development: Systematic literature review. *Jurnal Penelitian Pendidikan IPA*, 10(8), 606–612. <https://doi.org/10.29303/jppipa.v10i8.8376>
- Stolton, S., Dudley, N., & Hockings, M. (2021). *METT handbook: A guide to using the Management Effectiveness Tracking Tool (METT). Second edition guidance for using METT-4*. WWF, Gland, Switzerland.
- Tilavova, M., Safarova, N., Alimova, M., & Bo'ronova, N. (2024). Ecotourism as a sustainable development strategy: Exploring the role of natural resource management. *E3S Web of Conferences*, 587, 05020. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202458705020>
- WWF. (2022). *Living Planet Report 2022: Building a nature-positive society* (R. Almond, A. De Palma, S. González del Castillo, & R. Grooten, Eds.). Gland, Switzerland: WWF International.
- Xaba, F., Adanlawo, E. F., & Nkomo, Y. N. (2024). The role of ecotourism in reducing poverty and unemployment: A mixed method approach. *E-Journal of Tourism*, 11(1), 93–108. <https://doi.org/10.24922/eot.v11i1.114082>